

De Egyptische gebonden stijl was den Egyptenaren even natuurlijk als de naturalistische stijl het den Grieken was; want hij was even zoo aangewezen als dienende vorm voor den Egyptischen geestesinhoud als de Grieksche het was voor den Griekschen geestesinhoud. De Egyptische styleering is, geestelijk: eigengewilde gebondenheid van vorm, en, technisch (naar het woord van Michel Angelo): uitstooting van alle secundaire; vereenvoudiging van vormen door concentratie op het primaire. Er was even weinig reden voor den Egyptenaar om van stijl te veranderen als het was voor den Griek, eenvoudig omdat er geen reden voor hem was om zich een andersoortig gedachteleven eigen te maken, dus om, in de kunst, zijn essentieelen inhoud, zijn karakter, zijn geest, te veranderen voor een gansch anderen. Wat trouwens onmogelijk zou zijn geweest, omdat de mensch dat niet zelf in de hand heeft. Een volk, evenals elk wezen in de natuur, evolueert binnen de grenzen van zijn karakter, niet van het ééne karakter in het andere. De Egyptenaar kon niet tot Griek evolueeren (evenmin als de hond tot kat kan evolueeren), zijn kunst dus evenmin tot Grieksche kunst. Beide kunsten hebben een afzonderlijke reden van bestaan gehad, voor zich zelf en op zich zelf. De eene is niet een vooruitgang op de andere; beide zijn ze gelijkwaardige variëteiten. Als twee personen een verschillenden weg gaan, door (in overeenstemming met hun gemoed zelf gekozen) verschillend-geaard landschap, kan bezwaarlijk van één van beiden worden gezegd, na verloop van zekeren tijd, dat hij het verst is gekomen en dat hij meer heeft genoten.

Van de Egyptische en de Grieksche kunst kan worden getuigd, dat beide hare idealen hebben verwezenlijkt, beide hebben gegeven, wat zij hebben gewild.

Alles wat een volk aan kunst wrocht, vormt één geestelijk geheel. Zoo zullen de factoren, die de Egyptische bouwkunst samenstellen, dezelfde zijn als die, welke de basis vormen der Egyptische beeldhouwkunst. Zij zijn g e l i j k v r u c h t van het gedachteleven van het Egyptische volk. Het verschijnsel, dat den Egyptenaren het inwendige van een bouwwerk belangrijker was dan het uitwendige, zal dus terug zijn te vinden in het wezen van hun beeldhouwkunst, de menschelijke figuur in de eerste plaats; evenals bij de Grieken het stellen van het uitwendige boven het inwendige in de architectuur, zijn weerklank moet hebben gevonden in het speciale wezen van hun beeldhouwkunst. Dat den Egyptenaren de binnenruimte het belangrijkste was, en verre het belangrijkste, wordt onomstootelijk bewezen door het feit van de schepping van rotstempels. Als er i e t s is, dat bewijst, hoe onbelangrijk den Egyptenaren au fond het uitwendige was, is het d a t. Au besoin konden zij het er buiten stellen. De Grieken zeker niet. Een rotstempel zou in Griekenland ondenkbaar wezen.